

Agent Tricycle: Duško Popov

De extraordinaire dubbelspion in
de Tweede Wereldoorlog

Larry Loftis

BBNC uitgevers
Amersfoort, 2016

Hij bezat de stalen zenuwen, koelbloedigheid, moed en meedogenloosheid die hem keer op keer deden teruggaan naar de hoofdkwartieren van de Duitse geheime dienst in Lissabon en Madrid terwijl het er naar uitzag dat hij verraden was; het was alsof hij vrijwillig zijn hoofd in de muil van de leeuw stopte.¹

– LUITENANT-TER-ZEE EWEN MONTAGU

van het Britse Double-Cross Committee (1940-1945)

Mijn eigen leven is veel minder belangrijk voor me dan dat van mijn familie... ik hoop me voor onze gemeenschappelijke zaak te kunnen blijven inzetten en op mijn bescheiden wijze bij te dragen aan de overwinning die me als enige gelukkig zal maken.²

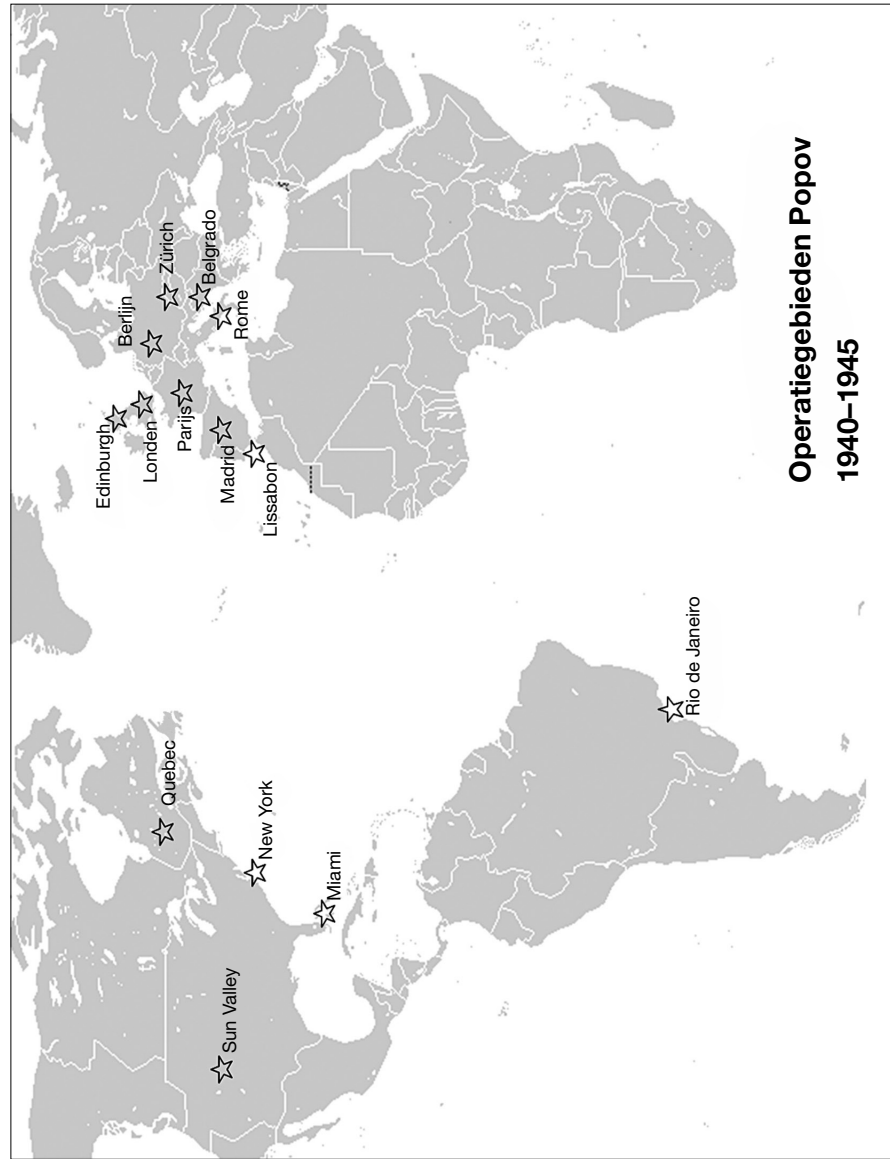
– DUŠKO POPOV

in een brief aan majoor Tar Robertson, 9 augustus 1941

Inhoud

Personages		11
Voorwoord		15
Hoofdstuk 1	Smeden op het aambeeld	17
Hoofdstuk 2	Tussen zes planken	25
Hoofdstuk 3	Spioneren voor Hitler, doden voor Churchill	31
Hoofdstuk 4	Magie	39
Hoofdstuk 5	De bijenkorf	47
Hoofdstuk 6	Te veel deviezen	61
Hoofdstuk 7	Dolverliefd	69
Hoofdstuk 8	Dood in de namiddag	79
Hoofdstuk 9	‘Hij is niet dood’	87
Hoofdstuk 10	Tarente op de korrel	95
Hoofdstuk 11	Het casino van Estoril	105
Hoofdstuk 12	Waarschuwing voor Pearl Harbor	117
Hoofdstuk 13	Cover-up	129
Hoofdstuk 14	Ik vermoord haar	147
Hoofdstuk 15	Vlinders en slachting	157
Hoofdstuk 16	Ontmaskerd	169
Hoofdstuk 17	Valstrik	183
Hoofdstuk 18	De kunst van de sluipmoord	193
Hoofdstuk 19	‘Draai u langzaam om’	205
Hoofdstuk 20	Tikkende tijdbom	215
Hoofdstuk 21	Vijf levens	223
Hoofdstuk 22	Schoten weerklonken	231
Hoofdstuk 23	Waarheidsserum	241
Hoofdstuk 24	Auf	253

Hoofdstuk 25	D-day	267
Hoofdstuk 26	Geknipt en geschoren	285
Hoofdstuk 27	Ulla	289
Hoofdstuk 28	Partijpolitiek	297
Hoofdstuk 29	Johnny	305
Epiloog		311
Bronnen en dankbetuiging		319
Bijlage 1	Correspondentie Connelley en Hoover, augustus 1941	325
Bijlage 2	Operaties van Popov	329
Bijlage 3	Ian Flemings Bond en mogelijke rolmodellen	331
Bijlage 4	<i>Casablanca</i> en <i>Dr. No</i> – Film en leven	339
Noten		341
Bibliografie		387

Personages

TRICYCLE-NETWERK VAN DUBBELAGENTEN

- **Marquis Frano de Bona** – FREAK (Popovs radiotelegrafist; Duits: GUTTMANN)
- **Friedl Gaertner** – GELATINE (Duits: IVONNE)
- **Johann Jebsen** – ARTIST
- **Dickie Metcalfe** – BALLOON (Duits: IWAN II)
- **Duško Popov** – TRICYCLE, SKOOT (Duits: IWAN)
- **Ivo Popov** – DREADNOUGHT (Duits: PAULA)
- **Hans Ruser** – JUNIOR
- **Eugen Šoštarić** – METEOR
- **Stefan Zeiss** – THE WORM

MI5 (BRITSE VEILIGHEIDSDIENST) - MEDEWERKERS

- **Guy Liddell** – chef van Section B
- **William Luke** – (aanvankelijke) operateur van Duško Popov
- **John Marriott** – assistent van kolonel ‘Tar’ Robertson
- **Kolonel T.A. ‘Tar’ Robertson** – chef van Section B1A (dubbelagenten)
- **Ian Wilson** – operateur van Duško Popov

MI6 (BRITSE INLICHTINGENDIENST) - MEDEWERKERS EN AGENTEN

- **Kenneth Benton** – agent, Madrid
- **Majoor Desmond Bristow** – agent, Lissabon
- **Kolonel Felix Cowgill** – chef van Section V (contraspionage)
- **Majoor Frank Foley** – Section V (contraspionage)
- **Cecil Gledhill** – opvolger van kolonel Ralph Jarvis als chef van het bureau Lissabon
- **Majoor Peter Hope** – agent, Parijs

- **Kolonel Ralph Jarvis** – chef van bureau Lissabon
- **Generaal-majoor Stewart Menzies** – directeur; ‘C’
- **Majoor Walter Wren** – chef van bureau Trinidad (en onderdeel van Popovs ondersteuningsteam in New York)

DOUBLE-CROSS COMMITTEE

- **Schout-bij-nacht John Godfrey** – directeur van de marine-inlichtingendienst (de baas van Montagu en Ian Fleming)
- **Professor J.C. Masterman** – voorzitter van het Double-Cross Committee; collegehoofd van de universiteit van Oxford
- **Luitenant-ter-zee Ewen Montagu** – marine-inlichtingendienst (werkte nauw samen met Popov)

BRITISH SECURITY COORDINATION (BRITSE VEILIGHEIDSDIENST IN NEW YORK)

- **Kolonel C.H. ‘Dick’ Ellis** – assistent van directeur Stephenson (overgekomen van MI6)
- **Kapitein H. Montgomery Hyde** – MI6-medewerker Bermuda Censorship
- **William Stephenson** – directeur (codenaam: INTREPID)

ABWEHR-MEDEWERKERS

- **Abwehr I** – inlichtingendienst buitenland (I H = Leger)
- **Abwehr III** – contraspionage
- **Admiraal Wilhelm Canaris** – directeur
- **Albrecht Engels** – agent, kantoor Rio de Janeiro (codenaam: ALFREDO)
- **Kolonel Georg Hansen** – verving Pieckenbrock als hoofd van Abwehr I
- **Oberstleutnant Hans Kammler** – I H West, Berlijn, Spanje, Portugal
- **Majoor Albert (Ludovico) von Karsthoff** – chef van kantoor Lissabon
- **Luitenant Fritz Kramer** – Abwehr III, Lissabon
- **Kolonel Gustav ‘Papa’ Lenz** – chef van kantoor Madrid
- **Kolonel Ernst Munzinger** – I H Oost, chef Balkan
- **Kolonel Hans Pieckenbrock** – hoofd van Abwehr I
- **Elizabeth Sahrbach** – secretaresse/maîtresse van majoor Von Karsthoff
- **Majoor Aloys Schreiber** – hoofd van Abwehr I H West, Anglo-Amerikaanse afdeling
- **Luitenant-kolonel Martin Töppen** – opperbetaalmeester Abwehr
- **Majoor Helmut Wiegand** – chef van kantoor Parijs

SD- EN GESTAPO-MEDEWERKERS

- **Majoor Adolf Nassenstein** – SD-agent, Lissabon
- **Generaal-majoor Walter Schellenberg** – chef inlichtingendienst buitenland, hoofd SD
- **Majoor Erich Schröder** – SD-agent, chef kantoor Lissabon als opvolger van Von Karsthoff
- **SD** – Sicherheitsdienst (inlichtingen/veiligheidsdienst van het Derde Rijk)
- **Dr. Warnecke** – Gestapospecialist

FBI-MEDEWERKERS

- **E.J. Connelley** – assistent-directeur, New York (aanvankelijk de supervisor van Popov)
- **Percy ‘Sam’ Foxworth** – assistent-directeur, Security Division (contraspyionage); assistent-directeur belast met de New York Division, hoofd Special Intelligence Service (supervisor van Popov)
- **J. Edgar Hoover** – directeur
- **Charles Lanman** – ‘Special Agent’, New York (operateur van Popov)

ANDEREN

- **Victor Cavendish-Bentinck** – van het Britse ministerie van Buitenlandse Zaken; voorzitter Joint Intelligence Committee
- **William ‘Wild Bill’ Donovan** – directeur Office of Strategic Services (voorganger van CIA)
- **OKW** – oppercommando van de Duitse Wehrmacht
- **Koning Peter II** – koning van Joegoslavië
- **Terry Richardson** – vriendin van Popov
- **Simone Simon** – Hollywoodactrice, vriendin van Popov
- **SOE** – Special Operations Executive (Britse commando’s)

Voorwoord

Hij wist dat hij hem zou moeten doden.

Het was eind juli 1943. In de salon van een luxueuze villa aan de Portugese Rivièra wachtte de Britse dubbelagent Duško Popov op zijn Duitse controleur, majoor Ludovico von Karsthoff. Zijn Abwehr-‘oppasser’ beschikte inmiddels over aanwijzingen te over om te geloven dat Duško dubbelspel speelde ten gunste van de geallieerden.

De Britse kolonel ‘Tar’ Robertson had Popov gewaarschuwd niet terug te keren. Hoe kon Popov de Duitsers verklaren dat hij de afgelopen veertien maanden geen enkele bruikbare inlichting kon verstrekken? Hoe kon hij de radioberichten verklaren die de FBI in zijn naam had verstuurd? Hoe kon hij rechtvaardigen dat hij geen bezoek aan de marinebasis Pearl Harbor had gebracht zoals hem wel was opgedragen? Toen Duško Popov tegenwierp dat de Duitsers hem vermoedelijk meteen zouden doden, merkte zijn operateur Ian Wilson op: ‘Dat zou je wel willen.’³

Tien tegen één dat Von Karsthoff opdracht had hem ter plekke te arresteren. Maar dat ging niet gebeuren. Popov was een erkend scherp-schutter en hij had een Lugerpistool⁴ met vol magazijn bij zich gestoken.

Zijn enige probleem was een eventuele vijandelijke overmacht. Als de majoor een Gestapoman meenam, maakte hij geen schijn van kans. Ze zouden hem ontwapenen, knevelen en aan een lange avond van onder-vragingen en martelingen onderwerpen. En als ze dan alles uit hem hadden geperst, zouden ze hem in een steeg in de Lissabonse wijk Lumiar dumpen.

Hij haalde de veiligheidspal van zijn pistool over.

Hij liet zijn blik door het vertrek dwalen. Er waren twee deuropeningen, een leidde naar een eetkamer, waar openstaande klapdeuren toegang boden tot de tuin. Hij liep naar het raam en keek naar buiten.

Terwijl hij de vluchtroute in zich opnam, verschenen als een versneld afgedraaide film alle intriges en het dubbelspel van de afgelopen drieën-half jaar voor zijn geestesoog.

Plotseling weerklonken voetstappen achter hem...

‘Draai je langzaam om, Popov, en maak geen onverhoedse beweging.’⁵

Von Karsthoffs stemtoon was onverbiddelijk.

Duško’s handpalm gleed over zijn pistool.